

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej
„Drukowana i rękopiśmienna kultura Zachodniej Ukrainy:
historia, metodologia, baza źródłowa” (Lwów, 27–29 marca 2008 r.)

Problematyka dotycząca historii, nauki i kultury Ukrainy, zwłaszcza zachodniej jej części, wywołuje niesłabnące zainteresowanie polskich naukowców. Znakomitą okazją do upowszechniania wyników badań, konfrontacji i weryfikowania różnorodnych poglądów, wymiany doświadczeń, pogłębiania refleksji teoretycznej, wreszcie prezentacji zróżnicowanych rozwiązań metodologicznych i warsztatów badawczych są konferencje odbywające się w Polsce i na Ukrainie. Jedną z nich była międzynarodowa konferencja naukowa nt. „Drukowana i rękopiśmienna kultura Zachodniej Ukrainy: historia, metodologia, baza źródłowa”, zorganizowana przez Lwowską Naukową Bibliotekę im. Wasyla Stefanyka Narodowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie. Dyrektorką do spraw naukowych tejże instytucji, Łarysa Hołowata, koordynowała prace komitetu programowego i organizacyjnego.

W sesji, odbywającej się w dniach 27–29 marca 2008 roku, uczestniczyło ponad 50 osób z Ukrainy i Polski, reprezentujących ośrodki naukowe, biblioteki, instytucje oświaty i kultury. W obradach udział wzięli przedstawiciele Instytutów Narodowej Akademii Nauk Ukrainy: Historii, Ukrainoznawstwa, Literatury; ponadto Ukraińskiej Akademii Drukarstwa; Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu; Lwowskiej Miejskiej Akademii; Naukowo-technicznej Biblioteki Narodowego Uniwersytetu „Lwowska Politechnika”; Centrum Historii Miejskiej Europy Środkowo-Wschodniej we Lwowie; Muzeum Książki i Drukarstwa Ukrainy, a z Polski – Instytutu Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach; Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego; Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Grzegorza z Sanoka w Sanoku.

Szeroka formuła programowa konferencji dała możliwość zaprezentowania wyników badań historykom, źródłoznawcom, bibliotekoznawcom, księgoznawcom, literaturoznawcom i kulturoznawcom, a także praktykom: bibliotekarzom, bibliografom, dokumentalistom. Hasłem przewodnim, a zarazem dominującą problematyką obrad, toczących się w siedzibie Lwowskiej Naukowej Biblioteki (d. Ossolineum), były rękopiśmienne i drukowane książki oraz archiwalne zasoby dokumentów piśmienniczych i ikonograficznych, stanowiące źródła do dziejów

Zachodniej Ukrainy. Są one przedmiotem badań nie tylko księgoznawstwa i źródłoznawstwa, ale też pokrewnych dyscyplin, a jednocześnie świadectwem i istotnym czynnikiem intelektualnego rozwoju społeczeństw. Tematyka obrad oscylowała również wokół zagadnień związanych z historią działalności wydawniczej, w tym także produkcją książek i czasopism dla dzieci i młodzieży, tworzeniem i funkcjonowaniem bibliotek, dziejami historycznych kolekcji, propagandą książki oraz recepcją literatury wśród zróżnicowanych grup czytelniczych. Poruszono także aktualne problemy wchodzące w zakres metodologii badań księgoznawczych i źródłoznawczych. Implikacją założeń programowych była organizacja sesji, referaty bowiem prezentowano podczas obrad plenarnych i w dwóch sekcjach problemowych: I. „Księgoznawstwo i bibliografia” oraz II. „Źródłoznawstwo”.

Uczestnicy konferencji mieli okazję wysłuchać – podczas obrad plenarnych (prowadzonych przez Łuzę Ilnicką i Łarysę Hołowatą) i w sekcjach (kierowanych przez Margarytę Krywenko oraz Ołeksandra Szyszkę) – łącznie 49 referatów. Należy dodać, że budziły one niekłamanie zainteresowanie słuchaczy, czego wyrazem były ożywione dyskusje, toczone nie tylko w salach obrad, ale i w kuluarach. Nie sposób zrelacjonować wszystkich wystąpień, warto jednak wymienić choćby niektóre z nich.

Notatki na marginesach starodruków przechowywanych w zasobach Lwowskiej Naukowej Biblioteki były przedmiotem wystąpienia Iryny Kaczur (LNB). Owe zapiski, uzupełnione analizą repertuaru wydawniczego i struktury księgozbiorów, stanowią – według autorki – unikalną bazę źródłową do dziejów czytelnictwa społeczeństwa galicyjskiego w XVIII–XIX wieku.

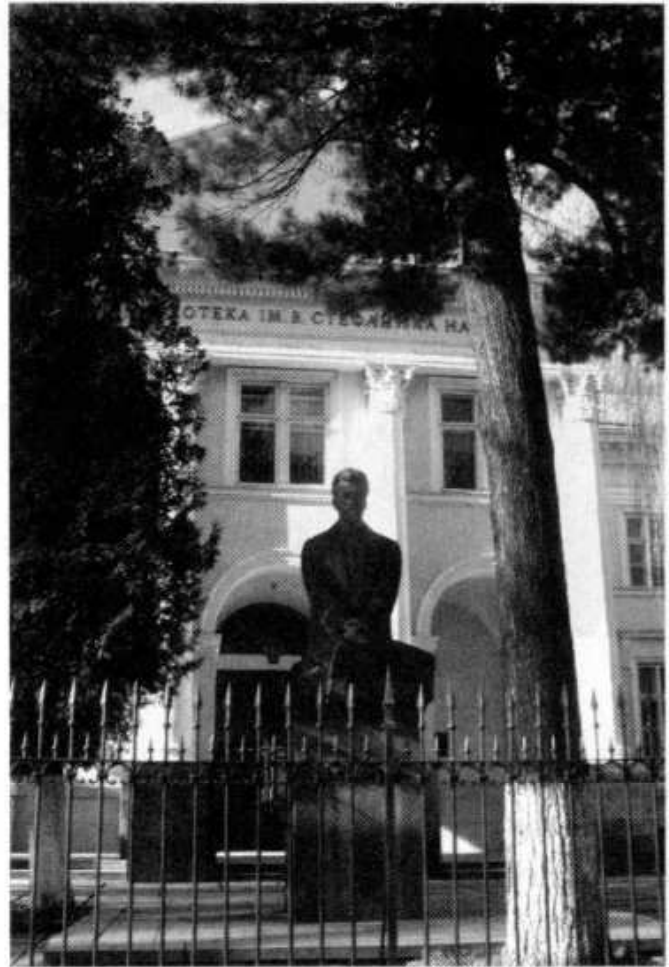
O wydawnictwach zwartych i periodycznych, mających istotne znaczenie dla rozwoju kultury i oświaty Zachodniej Ukrainy w XIX wieku, mówili Łuiza Ilnicka (LNB), która skupiła się na „Rusałce Dnistrowa”, oraz Wiktor Dudko (Instytut Literatury NANU), charakteryzujący czasopismo „Osnowa” w świetle dotychczas nieznanymi źródeł. Natomiast Łarysa Hołowata skupiła uwagę na krakowsko-lwowskim wydawnictwie książek i czasopism dla dzieci i młodzieży „Ukraińskie Wydawnictwo” (1940–1945). Na podstawie archiwalnych źródeł autorka określiła politykę wydawniczą i charakterystyczne tendencje repertuaru czytelniczego dla młodych odbiorców.

Dzieje bibliotek i kolekcji historycznych były przedmiotem wystąpień m.in. Edwarda Różyckiego (IBiN UŚ), Łesji Kusyj (LNB), Ołeksandra Łuckiego (Instytut Ukrainoznawstwa NANU), Marty Ponomarenko (LNB), Iryny Biełous (Lwowska Politechnika). Pierwszy z wymienionych przedstawił losy żółkiewskiej biblioteki Jana III Sobieskiego, liczącej około 7 tys. woluminów, przekazanych do biblioteki Załuskich. Obecnie większość książek znajduje się w Narodowej Bibliotece Rosji w Sankt Petersburgu. Ł. Kusyj scharakteryzowała działalność Oddziału „specfondów” Lwowskiej Biblioteki Akademii Nauk URSS w latach 1945–1953. Tematem referatu O. Łuckiego była Lwowska Państwowa Naukowa Biblioteka i ukraiński ruch wyzwolenia połowy lat sześćdziesiątych XX wieku. Z kolei M. Ponomarenko zajęła się specyfiką działalności wydawniczej LNB

im. W. Stefanyka NANU w kontekście społeczno-historycznym. Autorka podkreśliła wpływ czynników zewnętrznych, głównie społecznych i politycznych na kształtowanie profilu wydawniczego instytucji, uzależnionego m.in. od tendencji politycznych. Specjalną uwagę zwróciła na okres niezależności Ukrainy. Natomiast I. Bielous scharakteryzowała źródła do dziejów biblioteki Lwowskiej Politechniki (już 160-letniej) i prywatnych kolekcji bibliofilskich, znajdujących się w jej zasobach; ponadto omówiła zbiory księżnicy pod względem cech formalno-wydawniczych oraz tematyki.

Warto też wspomnieć o wystąpieniu Barbary Gierszewskiej i Jolanty Dzieniakowskiej (IBiD UJK), które mówiły o potrzebie polsko-ukraińskich badań nad syntezą kultury Lwowa 1867–1939 (1945). Uwagi o budowie portalu internetowego, umożliwiającego zamieszczanie (i weryfikowanie) rzetelnie udokumentowanych treści, dotyczących szeroko rozumianej kultury Lwowa, sprawne informowanie o aktualnie prowadzonych badaniach i najnowszych publikacjach spotkały się z akceptacją audytorium. Dyskusja potwierdziła konieczność podjęcia prac nad takim projektem.

W bloku problemowym „Księgoznawstwo i bibliografia” dominowały zagadnienia odnoszące się do różnorodnych aspektów książki rękopiśmiennej i drukowanej, księgarstwa oraz bibliografii. Jolanta Gwioździk (IBiN UŚ) omówiła źródła do dziejów działalności kulturalnej zakonów lwowskich, skupiając uwagę głównie na tych, które umożliwiają rekonstrukcję losów księgozbiorów i poszczególnych egzemplarzy książek drukowanych i rękopiśmiennych. Autorka przedstawiła także uwagi na temat metodologii badań dziedzictwa kulturalnego zakonów; poruszyła również zagadnienie upowszechniania wyników badań w dobie informacji cyfrowej. Tetiana Dubowa (LNB) scharakteryzowała księgarstwo galicyjskie przez pryzmat „Kijewskiej stariny” (1882–1906), a Margaryta Krywenko zaprezentowała miejskie cymelia biblioteki „Studionu” we Lwowie, związane z historią budynków i znaków własnościowych książki. Z kolei Lubow Kužel (LNB) zajęła się zachodnioukraińską książką w ukraińskich kalendarzach z lat 1914–1939 i ich rolą propagandowo-oświatową. Natomiast Olga Antonik (UAD) przedstawiła – na

1. Budynek Lwowskiej Naukowej Biblioteki im. W. Stefanyka NAN Ukrainy we Lwowie (fot aut.)

2. Międzynarodowa konferencja naukowa: „Drukowana i rękopiśmienna kultura Zachodniej Ukrainy: historia, metodologia, baza źródłowa” Lwów 27–29 marca 2008 – obrady (fot. aut.)

podstawie doświadczeń katedry księgoznawstwa Ukraińskiej Akademii Drukarstwa – uwagi na temat propagandy książki i czytelnictwa jako istotnego składnika kultury książki. Kultura książki była też przedmiotem referatów Nadii Zubko oraz Tetiany Mykytyn (UAD). Pierwsza z wymienionych autorek zajęła się (na przykładzie podręczników chemii dla średniej szkoły ogólnokształcącej) historią i współczesnością książki naukowej; druga zaś zwróciła uwagę na wystawy i targi książki jako odzwierciedlenie zmieniającej się kultury książki, egzemplifikacją rozważań T. Mykytyn była aktywność Forum Wydawców we Lwowie.

Autorzy wystąpień w drugiej sekcji problemowej, czyli „Źródłoznawstwo”, prezentowali różnorodne dokumenty, rękopiśmienne i drukowane, postrzegane jako cenne źródła historyczne. I tak np. Igor Skoczył (Instytut Ukraińskiej Archeografii i Źródłoznawstwa NANU) przedstawił analizę strukturalną rękopisu „Księga beneficjum” lwowskiej unijnej eparchii, znajdującego się w Oddziale Rękopisów LNB. Dokument obejmuje 1150 arkuszy, m.in. z polskimi i łacińskimi tekstami z lat 1752–1756. Leszek Puchała (MBP im. Grzegorza z Sanoka) w interesującym referacie, zatytułowanym „Kiedyś niepotrzebne szpargały, dziś ważne źródła historyczne. O znaczeniu kolekcji »Tek Schneidera« dla badań nad dziedzictwem kulturowym Galicji”, scharakteryzował kolekcję (282 teki), liczącą według katalogu, około 95 tys. kart. Są to materiały różnej proveniencji i wartości, m.in. pieczęcie, dokumenty życia społecznego, wycinki prasowe. Kolekcja przechowywana jest obecnie w Oddziale Rękopisów LNB. „Teki Schneidera” umożliwiają wypełnienie luk w historii regionów, małych miast, miasteczek. Ołena Stankiewicz (LNB) omówiła naukowo-informacyjny projekt „Historia ukraińskiego księgoznawstwa XIX–XX wieku”, zwracając szczególną uwagę na metodykę jego tworzenia. Ciekawe źródła niepiśmiennicze dokumentujące rozwój Lwowa – wizualną bazę danych „Urbanistyczne obrazy” – zaprezentowała Iryna Kotłobułatowa (CHM). Projekt, udostępniający kolekcje ze zbiorów muzeów, archiwów publicznych i prywatnych,